ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԲԻԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ եւ Թէ գաւառաց համար	
Տարեկան	7 մէճիտ
Վեցամսեայ	3 1/2 »
Եռամսեայ	2 »
Օտար երկիրներու համար	40 ֆր.
Վեցամսեայ	20 »
Եռամսեայ	10 »

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ, բաց ի Հօսթ Լօքալէն։

Դրամի փոխարէն փոստային փուլ կ'ընդունուի՝ 115 ղրուշի փուլն 100 ղրուշի հաշուով։

Նամակները կ'ուղղուին առ ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՆ

38, Պապը Ալի ճաատէսի, Կ. Պոլիս։

ՔՍԱՆ ՓԱՐԱ

„پوزانتيون“

ارمنجه يومى وسياسى غزته

صاحب امتياز ومدير مسؤلى

پوزانت كچيان

طبعه و اداره خانه‌سى باب عالى جاده‌سنده ۳۸ نومرولى

دائره مخصوصه‌در

PUZANTION

Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire

Directeur-Propriétaire

PUZANT KÉTCHIAN

Bab Aali Djaddéssi, No. 38.

CONSTANTINOPLE

ՔՍԱՆ ՓԱՐԱ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 133 | ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 1897 ԱՊՐԻԼ 9/21 | 19 ՋԻԼԳԱՅԷ 1314 | 9 ՆԻՍԱՆ 1313 | Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 133

Վաղն, ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Բիւզանդիոն կը հրատարակուի ըստ սովորութեան, օրւան լուրերուն կարեւորութեան պատճառաւ։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 9/21 ԱՊՐԻԼ, 1897

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԱՔ

ԱՂՈՒՈՐ ԼՈՒՐ ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Աւագ Շաբաթուան համար աղուոր լուր մը պէտք է սեպուի ինչ որ սեբաստացիներուն ունի մեր ժողովրդին բարոյական զարգացումին հետ։ Ասանկ լուր մ'է ահա զոր մեր Պատրիարքին, հայ մամուլին այն բազմաթիւ հաւատարիմ մշակը, մեզ կը հաղորդէ Ուրֆայէ։ Իր Թղթակցութենէն զոր ուրախութեամբ հրատարակեր ենք ստորեւ, պիտի իմացուի թէ իր աղքատութիւնով ու տնտեսական տագնապով ընթերցասէր հասարակութեան արդէն ծանօթ եղեսիոյ մէջ մեր պատուական ազգայինք բացեր են բարոյական-կրօնական կրթութեան համար կիրակնօրեայ վարժարաններ մանկերու և աղջիկներու և կիրակի իրիկուան վարժարաններ ալ, չուկայ յաճախող չափահաս սերունդին խմացական կրթութեան թերին լրացնելու համար։ Ազգին ուսումնասէր և կրօնասէր Ուռհայեցիներուն։ Ահա գեղեցիկ գործ մը, զոր բոլորով սրտիկը կը յանձնարարենք տնտեսական աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ գտնուող ուրիշ քաղաքներու, աւաններու, կեդրոններու։ Իզմիրցիք դեռ անցեալ օր կը պարծենային— և իրաւամբ կը պարծենային— կիրակնօրեայ դասընթացքի կանոնաւոր դրութիւն մը հաստատած ըլլալնուն համար՝ ընորհիւ ուսումնասէր յառաջդիմասէր երիտասարդ ուսուցիչներու խմբի մը յօժարութեան, բայց ո՛րքան աւելի եղեսիացի ազգայինք իրաւունք ունին պարծենալու այն բաներով զոր մեր յարգոյ Թղթակից իր այսօրուան նամակով կ'աւետէ։

Պաքուի պէս ամենահարուստ կեդրոնէ մը Ռուպերդեան նախկին ՀրՇնաւարտ և մեր յարգոյ աշխատակից Մկրտիչ Շահնազար էֆ. կը գրէր մեզ երէկ թէ տեղւոյն Հայերն անխտիր իրենց բոլոր տրամադրելի ժամանակը կ'անցուցնեն զբօսարանի, ակումբի մէջ Թղթախաղով, կամ յոռետղոյն ևս՝ զրամով խաղի ամենատխուր տեսակներով։ Առտուգարի պէս բազմամարդ կեդրոնէ մը դեռ անցեալ օր կը գրէին մեզ թէ հայ տոհմիկ սերունդը խմբովին կը դիմէ Թարատաճ ամէն կիրակի և լուր օր ամէն իրիկուն, նոյն իսկ ցերեկ առն, նարտի կամ Թուղթի խաղերով ժամավաճառ ըլլալու։ Ուրիշգիներն են որ Մխիթարեան մէկ անկիւնէն կուգան գեղեցիկ դաս մը տալ բոլոր այս բարերասիրի աղգայիններուն, Թէ պարապ ժամանակներն առհասարակ և տէրունական հանգստեան օրը մանաւանդ ինչպէս կարելի է գործածել յօգուտ անձին, ի նպաստ ընտանիքին, և ի շահ հասարակութեան։ Այդ և կին, որ ուսման բարիքէն ու ընորհէն զուրկ են մնացեր, հոն չեն ամչնար իրենց վարժարանն երթալ և «այբ, բեն, գիմէն սկսեալ կարդալ սորվիլ, Ս. Գիրք և այլ հոգեշահ մատեաններ կարդալու, միաքն ու սիրտը կրթելու, բարի քրիստոնեայ, բարի Հայ, բարի քաղաքացի ըլլալու համար։ Լոյսն, որ ֆիզիքական կարգին մէջ Աբեւելքէն կուգայ, բարոյական կարգին մէջ հիմակ ո՛ր տեղւանքներէն կուգայ մեզ։ Այս պարագային մէջ Հարաբէն է որ կուգայ· զի բարոյական կրթութեան բովանդակ գրութիւն մը ըզոր մեզ կը քարոզին Ուրֆացիք իրենց գործնական օրինակով։

Եթէ չենք ուզեր որ նորանոր հատուածներ բաժնուին Ազգ. եկեղեցիէն և բողոքական յարանուանութեան մը յարին, պէտք է բարոյական, կրօնական, նոյն իսկ իմացական կրթութեան այս տեսակ բացառիկ միջոցներով ու հատատութիւններով օժանդակ մեր Ազգ. եկեղեցին. զի հոգեւոր և բարոյական մշակութեան այսպիսի սատարներու պակասութիւնը մին եղած է մեծ պատճառներէն որով Բողոքականութիւնն հրապուրիչ երեւոյթ է մեր ժողովրդեան մէկ որոշ մասին։ Պէտք է խոստովանինք թէ մեր ժողովուրդը բոլորովին զուարճասերներէ և խաղամոլներէ չի բաղկանար, փա՛ռք Աստուծոյ։ Պէտք է ընդունինք թէ լրջախոհութեան ծանրաբարոյութեան և ընդածին բարոյասիրութեան հիմ մը կայ հայ ժողովրդին մէջ։ Պէտք է յիշենք թէ երբ մեք կրօնային հասարակութիւն մ'ունք կ'ըսենք՝ պարզապես չենք սար, եւ թէ այս բացատրութիւնով կը նկարագրուի մեր ո՛չ միայն հասարակային կազմակերպութեան վիճակն, այլ և՝ մեծ մասամբ մը՝ մեր իմացական-ընկերական վիճակն ալ։ Կրօնային ոգին տակաւին խորունկ արմատներ ունի մեր ժողովրդեան մէջ, և ընտանիքի այն հայրերն անգամ որք գուցէ անձնապէս անտարբեր են կրօնի, իրենց ընտանիքին հոգեկան դաստիարակութեան համար կրօնային կրթութենէ աւելի աղէկ հիմ մը չեն տեսներ։ Ա.յս մասին նոյն կացութեան մէջ են յորում էր Թէն ֆրանսացի իմաստասէրն, որ ինք սկեպտեան մ'ըլլալով հանդերձ, իր երկու աղջիկներուն անհրաժեշտապէս կարեւոր սեպեց կրօնային կրթութիւնն, և ամէն հաչիւ ընելէն ետք, Աւետարանական վարժարանը ղրկեց զանոնք, Ֆռէօներուն կամ Գթութեան Քոյրերուն վարժարանէն նախամեծար դատելով զայն։ Մեզ՝ Պոլսի Հայերուս ալ պէտք են այն տեսակ հաստատութիւնները որք պատիւ կը բերեն մեր Ուռհայեցի սիրելի ազգայիններուն ողջմտութեան ու գործնական բարեպաշտութեան։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ»

ՎԱՆ, 10 մարտ, 1897

Ի նախանեաց անտի սովորութիւն է ըսել գաւառիս մէջ «մարտի վեց ձիւն ձեան ցեց, մարտի տաս ձիւն պակաս»։ Իսկ այս տարւոյ համար ձիւղ ընդհակառակը պէտք է ըսել «մարտի վեց ձիւն ձեան ցեց, մարտի տաս ձիւն ոչ քնաւ պակաս». զի ահա մարտ 10 ենք այսօր և ամբողջ գաւառս դեռ թանձր ձիւնով մը ծածկուած է որպիսին 1880էն ի վեր չէր տեսնուած։ Փոխանակ դեկտեմբեր ու յունուար ամիսներուն՝ փետրուար ու մարտ ամիսներն են որ աւելի զմեղադ խստութիւնն ցուցին ձիւներով, բուքերով և սառեցուցիչ ցրտութիւնով։ Ա.յսօր 13 աստիճանի վրայ է ցրտաչափն, որ տեսնուած չէր երկար տարիներէ ի վեր։ Մարտի 10ին դեռ ձիւները ձիւնէ ագատած, չորցած և երկրագործական աշխատութիւնը սկսած կ'ըլլային։ Ի Պաշգալէի ու կէվէրը որք արեւելեան վերջին գաւառներն են Հէքքեարի մէջ՝ 3—4 կանգուն ձիւն կը կենայ։ Վերջին տեղէն ճամբորդ մը 18 օրէն կրցաւ հասնիլ քաղաքս, մինչ 4—5 օր հեռի է միայն։ Թղթաբերն որ կարծէն կը հասներ երեք օրէն, հազիւ 8—10 օրէն կը ժամանէ։ Կ. Պոլսոյ Թղթաբերը փոխանակ ըստ սովորականին 10—12 օրուան, 20—22 օրէն կը ստանայք։ Շաբաթական միայն մէկ Թղթաբեր ունենալ, իրաւցնէ անհանդուրժելի է։

—Այլ ամենայն այս խստութեան ամենէն աւելի ցաւալի արդիւնքն այն է որ ամէն նպարներ չատ սուղցած և անգտանելի դարձած են. հետեւեալ ցանկն իրրեւ օրինակ կը դնենք. իւղ (օխան) 10 ղրչ. միս 4. պանիր 10. ձաժիկ (պանիրի մէկ վար տեսակ) 5. չորթման 4. ոլոռն (լաթ). ոսպ 10. բակլան 6. կանեփուկ (գօլչա) 10 ղրուշ ևլն. ևլն. գիներ են ասոնք որ նախկին տարիներու համեմատութեամբ կրկին և երեքպկին կը նշանակեն։ Իսկ այս տարւոյ համար որ դրամին այնքան սուղ և անտեսանելի դարձած է, խիստ անմատչելի գիներ կը համարուին չիչեալ սակերն որք եթէ աւելի ևս չեն բարձրացած, պատճառն այն է որ դրամ չըլլալուն համար չատեր կը հրաժարին ո՛ և է գնումէ, որով սպառումը կը նուազի։ Իսկ երբ ըսենք թէ սոխին օխան 2 ղրչ. է հիմա, պիտցիք թէ 16 անգամ աւելի սուղ ըսել է հին գիներուն վերայ, — 2 օխան 10 փարա։ Բառերախտապէս, բիւրիցս բիւր անգամ բարեբախտապէս, կենսական պիտոյքները տակաւին չափազանց չեն սղած, վասն զի ցորենին չափը (45 օխան) 40 ղրչ. է. տարեկանին (չավտար) 30, գարիին 20։ Այս վերջինը չկարծէք թէ միայն կենդանիները կ'ուտեն, այլ գիւղացի տարբին կերած ամենամեծ մասն ինչպէս տարեկան է, նոյնպէս և գարի։ Այժմ ամէն ոք ուրիշ բան չի նայիր, բաւական է թէ քաբէն կախուղ նիւթ մը երթայ ստամոքսին մէջ որ բոլորովին պարապ չմնայ. ձմեռնային արտասովոր խստութենէն կը վախցուի թէ առաջիկայ տարին սովի մը արհաւիրքները տեսնենք։ Աստուած տար երկրագործաց այս գուշակութիւնը չստուգուէր։

—Նպաստաբաշխ Յանձնաժողովը 300 ոսկիէն մնացած 180 ոսկիով 400 չափ ցորենու տարեկան առաւ, աննշան գումար մը միայն պահելով, որով ամէնէն խեղճերուն ոգևպահիկ մը կուտան, իսկ արտիբներն ալ կը բաշխեն դարձեալ ամէնէն կարօտեալներուն։

—Շրջակայ գիւղերէն եկած գաղթականներէն իրը 150 հոգի Վարագայ, և 50 ական հոգի ալ Կարմրուղ ու Ս. Պաչի վանքերու բնակելի մնացած կիսաւեր փոքր խուցերուն մէջ ծրարուած են. վերջին երկուքը վանական կամ կրօնաւոր չունին, իսկ Վարագի մէջ մէկ վարդապետ ու 6 միաբան կը գտնուին։ Ցիչեալ գաղթականներուն օրական միայն 20ական փարա կը տրուի իրը ոգևպահիկ — Մխիթարեան Նպաստամատոյց սրճատուկէն Անգլ. հիւպատոսի վերահսկողութեան տակ։

—Մխիթարեան առաջնորդարանի՝ Կարմրուղ վանքն իրենց յանձնել որոնոց մը բանալու հոն, պայմանաւ որ բոլոր վանքին նիւթական ու բարոյական մատակարարութիւնն իրենց ձեռքն ըլլայ։ Առաջնորդարանն յանձնառու եղաւ անոնց տեօրէնութեան ներքեւ տրամադրի մը բացման, բայց չընդունեց վանքին ընդհանուր պահպանութիւնն անոնց յանձնել. գործն այս վիճակին մէջ մնաց։ Ու որքանոցը դեռ չբացուեցաւ։

—Ամերիկեան Մխիթարաց վարժարանն հակառակ կը յառաջդիմէ երկաթ աշակերտաց բազմութեան տակաւին, որոց թիւն արդէն 300ն անցած է։ 200ն որք ու գիշերօթիկ են երկաթ, մնացեալը միայն ցերեկեայ երթեւեկ։ Կ'ըսուի թէ մտադիր են 500ի հասցնել գիշերօթիկ երկաթ որքնալու թիւն եւ թերեւս ցայժմ իրագործած էին այդ մտադրութիւնն, եթէ չտրամը չէնք ու բնակավայր մը տրամադրելի գըտնէին։ Վարագի վանքէն փափաք յայտնուեցաւ Մխիթարաց 50 որք այդ վանքը տեղաւորել իրենց ծախքով, բայց կ'երեւի թէ նոքա կ'ուզեն բոլոր որբերն իրենց անմիջական տնօրէնութեան ներքեւ ունենալ, որով այդ առաջարկն եղք մը չունեցաւ։ 500 երկաթ որք, երեւակայեցէք ի՛նչ կրթական և բարոյական աշխատակալութիւն է որ կ'ընեն Ամերկեան Միսիոնարքը։ Իսկ Ազգ. Պատրիարքարանն հազար ու մէկ մտածումներէ յետոյ հազիւ ուրեմն 100 որբ ընդունելու որոշման է, զոր Պիտի գործադրէ։ Իսկ ատ Միսիոնարներն արդէն գործադրել սկսած են իրենց որոշումն 200ը պատպարելով այժմէն, մնացեալն ալ ի մտի կը գործադրեն։ — Ա.յս բաները չատ խորհրդածութիւններ կը ներշնչեն մեզ. . . բայց ավտո՛ս որ ըսել ու գրել օգուտ չունի. ուստի կը լռենք։

—Ցայնկոյսնելու ու Ս. Ծակոբայ հրգեհին մէջ այրած եկեղեցիներուն տեղ մէկ մեծ մատուռ չինուելուս, բայց առաջինը միայն բաց է առ այժմ և երկու քահանայ կը պատասուրեն։ Իսկ վերջնոյն համար նոր ձեռնարկեալ Տ. Ոսկիփ քահանան ժողովրդեան հոգեւոր պէտքերը կը հոգայ Նորաշէն Ս. եկեղեցին մնալով։

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԴՈՐՆԵՐՆ Ց'ԵԴԵՍԻԱ.

ՈՒՐՖԱ, 25 մարտ, 97

Տեղւոյս Հայոց կիրակնօրեայ ա՛յն վարժարանն ուր Քրիստոնէականի և հաշուեարեր չարականներու վարժութեան գաշտ կ'ըլլան, կը բացուի առաւօտեան ժամերգութենէն և ճաշէն անմիջապէս ետք։ Հոն կը յաճախեն այժմ 230էն աւելի մանչեր։ Աղջկանց համար ալ միեւնոյն ժամանակ գպրոց կը բացուի. հոն ևս կը դիմեն 200ի չափ աղջիկներ։ Կան կիրակնօրեայ ևս տնքի վարժարաններն ալ, ուր կը յաճախեն կարդալ սովրելու նոր հնաոճ մտով՝ կամ ժամանակին քիչ մը կարգացածը կատարելագործելու փափաքով՝ չուկան արհեստի գացած տղաքներ։ «Տղաքնե՛ր» միայն. կը սխալինք, որովհետեւ ասոնց մէջ կան տարիքով մարդիկ ալ, որք կարգուած ալ են, «կնկայ, տղոց տէր», բայց ամօթ չեն սեպեր. կ'ուգան ու նորուց կը սկսին, այբ, բեն, գիմ։ Այս կարգի վարժարանաց մէջ ալ կը գտնուին 400 աշակերտք. ասոնց համար կ'աշխատին 35 դաստատուներ, որոց մեծ մասն՝ ուրիշ օրեր չուկայի մէջ բանի-գործի տէր, և մնացածն ալ՝ վարժարանաց ուսուցիչներէն։ Դաստատուներու թիւին չատութիւնն անոր համար է որ դասի օրը չարաթը մէկ անգամ ըլլալուն կարելի եղածին չափ չատ մղում տրուի ուսանողներու գործին։ Ուսանողներու տարիքին համեմատութիւնը կը գտնուի 8էն 40 տարեկան հասակի մէջ։ Ջմեռնանք յիշել թէ տեղւոյս ազգայինք երբեմն ունէին գիշերային վարժարաններ ալ եւ անոնք ապարդիւն չէին։ Եւ մինչեւ որ պարագաները ձեռնտու ըլլան այնպիսի վարժարան վերստանալու, հիմակուհիմա 92 աշակերտաց համար ալ կան երեկոյեան վարժարաններ ուր կուգան չուկայէն տուն երթալէ առաջ եւ մինչեւ ժամ 12 (Ք. Թ.) դասեր կ'առնեն ու կը մնկնին։ Ա.յս երեկոյեան վարժարանաց ուսանողներէ ոմանք կիրակնօրեայ վարժարանաց չուկայէ եկող դաստատուներէն են, որք գովելի եռանդեամբ երբ կիրակիները դաս կուտան, միւս կողմէն երեկոներն ալ իրենց թիւրութիւնները դարմանելու քանք կ'ընեն որ կարենան գոհացնել կիրակուան գաստատուներու պահանջքը։ Պէտք կայ յիշեցնել թէ այս վարժարանք ամէնն ալ ձրի են և կարօտ ուսանողաց երբեմն ձրի դասագիրք ալ կը տրուի եկեղեցական արկղէն։

—Կալոնի Ալեսանեան սովորութիւնն իր բովանդակ չարաղէտ հետեւանքներով կ'իյնայ ցարդ Բաւմ-Գալէի կողմերը գտնուող մեր գիւղական թիւրքօ դէպից մէջ։ Այն կողմերը պաշտօնավարող նորընծայ քահանայք վերջերս ջանքեր կ'ընեն խափանելու նոյն վնասաբեր սովորութեան կիրառումը։ Ա.յս մասին հարկ եղած մղումն և քաջալերութիւնը տրուած է իրենց տեղւոյս Ազգ. Առաջնորդարանի կողմէ։

—Բաղաքիս վինուորական հրամատար Լիվա Սապիթ փաշա, որ ժամանակէ մ'ի վեր ի Հալէպ կը գտնուէր հոն կազմուած զինուորական տաճկի մ'անդամակցելով, քանի մ'որ առաջ հոս վերադարձաւ։

—Ժամանակէ մ'ի վեր բացուած Զինուորական հանգանակութեան մասնակցող տեղւոյս ազգայնոց առաջին վճարքը՝ 100 ոսկ. Մէճիտ, այս անգամ յանձնուեցաւ տեղական կառավարութեան։

—Զուիցերիայէն Հալէպի գերմանական հիւպատոսարանն հասած հանդերձեղէններէն՝ որ և իցէ չափով նպաստ մը չէ ղրկուած տեղւոյս կարօտելոց, թէեւ ամիսներ առաջ կուսակալութեան միջոցաւ հարցում եղած և քաղաքիս կառավարչէն կողմէ այն տեղեկագրուած էր տեղւոյս հազարաւոր կարօտելոց թիւն, ինչպէս գրուեցաւ Հայաբերդիդ մէջ։

—Ա.յս տարի ձմեռն հոս մեծ մասամբ անուանական եղաւ։ Ձիւնի երես ընա՛ւ չտեսանք, հետեւաբար ամառուան համար բոլորովին թափուր մնացին մեր ձիւնի ամբարանոցք։ Ցուրտն ալ մերթընդ մերթ քանի մը օրեր միայն, ինչպէս ամսոյս սկիզբներնը, ձմեռնային եղանակն յիշեցուց և անհետացաւ։ Վերահաս գեղեցիկ եղանակին ազդեցութեան տակ։ Հիմակ, ա՛լ բնութիւնը կը ժպտի իր գարնային բիւր գեղանքներով. բայց չատ սրտեր, տխրամած. ժամանակին տնտեսական կամ զրամական տագնապներէն, անհրապոյր կը գտնեն գարնան ճմայրատապս անգին, զմայլեցուցիչ վայելքները։

—Ցուրտն չափ անձրեւներ ալ քիչ ունեցանք այս տարի, և դեռ 1—2 չաբաթ առաջ չորութեան երեսէն մեծապէս վտանգի տակ կ'երեւէր հունձքերու վիճակը. բայց անկէ ետքը բարերար անձրեւներ չատան ու նոր կենդանութիւն տուին անոնց։ Տակաւին անձրեւի կարօտութիւն կայ, բայց ժամանակ ալ կայ. չատ անգամ բնութիւնը մեծ կարեկիցը չի՛հանդիսանար մարդկային կարօտութեանց։

Գ. Կ. Ո.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴԱՏԵՐ

Գրա՛ւ (ըէհն) խնդիր մը. — Ա.վայել լեզո՛ւագործո՛ւթեան իգական սե՛ռ դերմ. — Տակոսէ դուրս մը։

Մարդ մը մեկէ մը 40 ոսկի փոխ կ'առնէ և փոխարէն 60 ոսկի արժէք ունեցող գոհարեղէններ գրաւի (ըէհն) կը դնէ. գիշեր մը գրաւատուին (մութ-ըէհին) տունէն հրդեհ ծագելով այդ գոհարեղէնները կը կորսուին։ Ա.յս մը վերջ պարտքին պայմանաժամը լրանալով պարտապահանջը պոլսոյ Հուգագի դատարանը կը դիմէ և կը պահանջէ որ իր 40 ոսկի պարտքը վճարէ։ Պարտականն ալ կը պնդէ որ, ինք իր պարտապահանջին ապահովցնելու համար անոր խնդրանքին վրայ այդ գրաւը տուած էր, և քանի որ այդ գրաւին արժէքն ալ 60 ոսկի է, իր պարտքն եղող 40 ոսկին վերադարձնէ։ Սա ակներեւ է որ դատի մը մէջ երկու կողմն ալ միշտ իրաւունքն իրենն ըլլալ կը կարծէ. մարդկային սերին սակաւ մէկ կողմն ալ սա է որ, մարդ իր չահ ունեցած կէտերուն մէջ երբեք ճշմարտութիւնը չի տեսներ. այսպէս, պարտապահանջին փաստաբանը կը պնդէր որ եթէ գրաւատու մը իրեն տրուած գրաւը կամաւ խորէ և կամ զայն պահելու մասին պէտք եղած ուշադրութիւնն և զգուշութիւնը չընելով ջնաւսուի, այն տաեն պէտք է որ գրաւը տուժէ, բայց քանի որ այս պարագային մէջ գրաւատուն յանցանք չունի և բոլորովին կամքէն անկախ պատճառներով կորուսած է գրաւը, պէտք չէ որ անոր գինը տուժէ. արդէն Օսմ. Քաղաքային Օրինագրքին (Մէճէլլէ) մէջ չկայ այնպիսի յօդուած մը որ տրամադրէ թէ, եթէ գրաւն առանց գրաւատուին ո և է մեկ պակասութեան վրնասուի, պարտականը պարտքէն կ'ազատի. մեկ խօսքով, բէհնը տեսակ մը էմանէթ է, և էմանէթին մը կորուստին պատճառատուն ինքնին տալու համար ալ պէտք է որ զայն պահողը կամ դիտմամբ վնասէ և կամ անոր անուշադրութեամբ վնասուի. ուրեմն պէտք է որ 40 ոսկի պարտքը վճարէ։ Սակայն միւս կողմէն այս խօսքերը պարտականին ականջը չէին մտներ, և կը պնդէր որ պարտքէն ազատելէ վերջ 20 ոսկի ևս կը պահանջէ։ Դատարանը խորհրդակցութենէն կատարելով վճռեց թէ քանի որ առած գրաւը կորսուած է, իրաւունք չունի այլ ևս իր պահանջքը պահանջելու, և պարտականն ալ իրաւունք չունի աւելորդ 20 ոսկին պահանջելու։

Հիմա դատաւորին այս որոշումը բացատրենք։ Երբ մէկն իր պարտքին փոխարէն ուրիշին գրաւ մը տայ, այդ գրաւին գինը կամ պարտքին հաւասար, կամ նուազ և կամ աւելի կըլլայ։ Եթէ հաւասար է, գրաւը կորսուելով կամ վնասուելով պարտականն ալ պարտքէն կ'ազատի։ Իսկ եթէ պակաս, զոր օրինակ 50 ոսկի պարտքի տեղ 40 ոսկինոց գրաւ մը տրուած ըլլայ, գրաւին գինը պարտքէն դեղչելով մնացածն, այսինքն՝ սա օրինակին մէջ 10 ոսկին դարձեալ կը պահանջուի. իսկ եթէ աւելի է, (ինչպէս մեր նկարագրած դատին մէջ) այն տաեն թէև պարտքը կը ջնջուի, բայց պարտքէն աւելին չի տուժուիր, որովհետեւ պարտքին քանակութենէն աւելին լոկ էմանէթի է, այսպէս ըստ Շերիւի բացատրութեան գրաւն այսօր Մահջուրէ կոչուած գրաւ մը կ'ըսեն, որ կը նշանակէ թէ գրաւն այնպիսի ինչ մ'է որ իր արժէքէն աւելի բանով մը այսինքն պարտքին քանակութեամբ կը հատուցուի։ Աւելորդ է ըսել որ եթէ գրաւատուն դիտմամբ զայն վնասէր, ընականաբար աւելին ալ պիտի հատուցանէր, այսինքն՝ գրաւին ամբողջ արժէքը պիտի տուժէր, որովհետեւ ըստ Շերիւի բացատրութեան գլխով կ'ըլլայ։

Իրաւ է որ, թէև Մէճէլլէի Բէհնի վերաբերեալ մասին մէջ ուէ տրամադրութիւն չկայ, սակայն եթէ Մէճէլլէի 1108րդ (*) յօդուածը քննենք, կը տեսնենք որ անուղղակի կերպով մեր բացատրութիւնը կը հաստատէ։

*** Անցեալները Բեյրայի Պատժական դատարանը, Պատժական Օրէնքին 202րդ յօդուածին յաւելուածին համաձայն, յոյն երիտասարդ մը մէկ չաբթուան բանտարկութեան դատապարտեց, պատեաւոր կնոջ մը խօսք նետած ըլլալուն համար։ Այս առթիւ կ'ուզեմ այդ յաւելուածը մեր երիտասարդներուն ծանօթացնել, որպէս զի այդ յոյն երիտասարդին բախտակից ըլլալու անհաճութիւնը չունենան։ Ա.ւսկի այդ յաւելուածին թարգմանութիւնը. «Երիտասարդ տղոց և կանանց խօսք նետողները մէկ չաբաթէն մինչեւ մէկ ամիս, և անոնց ձեռնադրութիւն ընդունողը մէկ ամսէ մինչեւ երեք ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուին»։

*** Ա. . . . սովորական մուրհակով մը Բ. . . է 50 ոսկի կը պահանջէր. այս մուրհակին մէջ տարեկան 18 առ հարիւր տոկոս պայմանադրուած և տասը տարի այդ հաշուով տոկոսն ամէն ամիս վճարուած էր։ Երբ պարտապահանջը պարտքին համար դատի կը կանչէ պարտականը, վերջինս կ'ուզէ որ տոկոսները ամէն ամիս վճարուած ըլլալով, ինքն ալ ամէն ամիս տոկոսին համեմատ մաս մը պարտքէն ազատած ըլլայ, և ուրեմն ինքն ալ ամէն ամիս

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՏԱՏԱՍՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՑԱԼԵԶՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Ի ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՆՑ

Ի ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՆՑ

Ի ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՆՑ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԾՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ներկայումս Վիեննայում գտնվող հայ գիտնական Գ. Տեր-Մկրտչյանի ձեռքում է գտնվում հին հայերեն ձեռագրերի մի հարուստ հավաքածու, որ նա ձեռք է բերել Կ. Պոլսում, Վենետիկում, Վիեննայում և այլ տեղերում։ Այդ հավաքածուի մեջ կան մի շարք հազվագյուտ ձեռագրեր, որոնք մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում հայ պատմության համար։ Ձեռագրերի մեծ մասը գրված է 17-18-րդ դարերում։ Ձեռագրերի մեջ կան նաև հին տպագրություններ։ Ձեռագրերի հավաքածուի մեջ կան նաև մի քանի հազվագյուտ քարտեզներ։

Ներկայումս Գ. Տեր-Մկրտչյանը զբաղված է այդ հավաքածուի նկարագրությամբ։ Նա մտադիր է հրատարակել այդ նկարագրությունը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԾՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ներկայումս Վիեննայում գտնվող հայ գիտնական Գ. Տեր-Մկրտչյանի ձեռքում է գտնվում հին հայերեն ձեռագրերի մի հարուստ հավաքածու, որ նա ձեռք է բերել Կ. Պոլսում, Վենետիկում, Վիեննայում և այլ տեղերում։ Այդ հավաքածուի մեջ կան մի շարք հազվագյուտ ձեռագրեր, որոնք մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում հայ պատմության համար։ Ձեռագրերի մեծ մասը գրված է 17-18-րդ դարերում։ Ձեռագրերի մեջ կան նաև հին տպագրություններ։ Ձեռագրերի հավաքածուի մեջ կան նաև մի քանի հազվագյուտ քարտեզներ։

Ներկայումս Գ. Տեր-Մկրտչյանը զբաղված է այդ հավաքածուի նկարագրությամբ։ Նա մտադիր է հրատարակել այդ նկարագրությունը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԾՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ներկայումս Վիեննայում գտնվող հայ գիտնական Գ. Տեր-Մկրտչյանի ձեռքում է գտնվում հին հայերեն ձեռագրերի մի հարուստ հավաքածու, որ նա ձեռք է բերել Կ. Պոլսում, Վենետիկում, Վիեննայում և այլ տեղերում։ Այդ հավաքածուի մեջ կան մի շարք հազվագյուտ ձեռագրեր, որոնք մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում հայ պատմության համար։ Ձեռագրերի մեծ մասը գրված է 17-18-րդ դարերում։ Ձեռագրերի մեջ կան նաև հին տպագրություններ։ Ձեռագրերի հավաքածուի մեջ կան նաև մի քանի հազվագյուտ քարտեզներ։

Ներկայումս Գ. Տեր-Մկրտչյանը զբաղված է այդ հավաքածուի նկարագրությամբ։ Նա մտադիր է հրատարակել այդ նկարագրությունը։

ՅՈՒՍԱՓՆԴԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ը.

Այսպէս ուրեմն վիճակն այն էր, որ Հայաստանի մէջ ոչ միայն ներքին կեանքը, այլև արտաքին յարաբերութիւնները ամբողջովին ենթարկուած էին Պարսից տիրապետութեան։ Ամէն ինչ կատարւում էր Պարսից արքունիքի հրամանով, նրա կամքով։ Հայոց նախարարները, որոնք մինչև այդ ժամանակ ունէին իրենց ներքին կեանքի կարգադրութեան իրաւունքը, այժմ զրկուած էին այդ իրաւունքից։ Նրանք ստիպուած էին ենթարկուել Պարսից արքունիքի հրամանին, ինչպէս և Պարսից արքունիքի ներկայացուցիչների կամքին։ Նրանք ստիպուած էին ամէն տարի մեծ ընծաներ ուղարկել Պարսից արքունիքին։ Նրանք ստիպուած էին ամէն տարի զօրք ուղարկել Պարսից արքունի